

Timárová, Daniela

Preklad v sociokultúrnych dimenziách

Opera Slavica. 2013, vol. 23, iss. 2, pp. 63-65

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127274>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

schopnosť nezastarávať. Uvádí, že klasifikácia okazionalizmu je stále otvorená. Rozlišuje okazionalizmy lexikálne, fonetické, sémantické, slovotvorné, gramatické, frazeologické a okazionalní slovní spojení.

Poslední kapitola *Neologizmy a jazyková kultura* pojednává o příznakových lexémech z pohledu jejich funkční a normativní příznakovosti. Vymezuje čtyři typy příznakovosti – stylistický, axiologický, (ne)normativní a sémantický. Autorka se domnívá, že hodnocení jazykových prostředků je úzce spojeno s teorií a praxí jazykové kultury, je jedním z projevů vnitřní dynamiky jazykového systému a jednoznačně poukazuje na společenskou podmíněnost jazyka.

Závěrem autorka konstatuje, že ruská neologie konce 20. a začátku 21. století potvrzuje obě vývojové tendence v rozšiřování slovní zásoby – tendenci k demokratizaci a také k internacionalizaci lexikální zásoby.

Celá publikace imponuje uceleností a hloubkou pohledu, což dokládá i rozsáhlý seznam bibliografie. Je psána vědeckým, a přesto čtenářsky srozumitelným jazykem. Lze ji proto vřele doporučit nejen studentům či doktorandům, ale všem zájemcům o ruskou, českou a slovenskou neologii. Kromě toho je třeba vyzvednout, že autorka pečlivým a systematickým rozбором neologizmů přesvědčivě prokázala, že jde o lexikální jednotky, které mají v jazyce své pevné a nezastupitelné místo. Problematiku neologizmů uchopila jak z hlediska principu výstavby, což je základní princip deskriptivní lingvistiky, tak z hlediska principu fungování, což je základní princip lingvistiky preskriptivní.

Při studování knihy čtenáře jistě mimo jiné zaujmou i ortografické varianty neologizmů. Jejich přehled a také rejstřík analyzovaných neologizmů autorka uvádí v přílohách na konci publikace. Jednou z předností práce je nepochybně výstižný popis problematiky vzniku a používání nových slov, kdy jsou zmiňována nejdůležitější jména nejen ruských a slovenských lingvistů. Všechny získané poznatky, které jsou demonstrovány na početných příkladech, je určitě možné využít také v praxi a při výuce.

Monografie Margaréty Hřčkové představuje významný přínos nejen pro účely teoretické, ale i praktické. Publikace obohacuje současnou lingvistickou produkci věnující se problematice neologie a může být dalším zdrojem poučení a inspirace pro ty, kteří se otázkami inovačních tendencí v současných slovanských jazycích zabývají.

Romana Szlauerová

Preklad v sociokultúrnych dimenziách

Preklad a kultúra 3. Ed. M. Kusá, E. Gromová. SAP – Slovak Academic Press – Ústav svetovej literatúry SAV. Bratislava 2011. 176 s. ISBN 978-80-8095-055-2.

Zborník *Preklad a kultúra 3* je publikačným výstupom spoločného vedeckého (trojročného 2011–2014) projektu VEGA č. 2/0169/11 *Preklad ako súčasť dejín kultúrneho priestoru* a sú v ňom publikované vystúpenia z vedeckého seminára *Preklad a kultúra 3*, ktorý usporiadal Ústav svetovej literatúry SAV v Bratislave v spolupráci s Katedrou translológie FF UKF v Nitre.

V súlade s editorkami zborníka M. Kusou a E. Gromovou vnímame túto publikáciu ako kolektívnu monografiu, vymedzenú tromi tematickými okruhmi.

Prvým tematickým okruhom je problematika statusu prekladu, transformácie jeho podôb a vedeckých reflexií v čase. E. Gromová a D. Müglóvá vo svojej štúdií *Interdisciplinarita a jej prínos do výskumu translačných činností* venujú pozornosť transformácii translatologického výskumu, ktorý sa presúva od výskumu tlmočenia len ako inej realizovanej formy prekladu ku štúdiu prekladu a tlmočenia ako samostatných translačných činností s vlastným predmetom translatologického výskumu. Zároveň rozpracúvajú otázku izolovanosti vedeckého poznania a vedných odborov, ktorá sa v súčasnej vede pomaly stiera vďaka inter- i transdisciplinárnemu rozšíreniu poznania jednotlivých vedných odborov.

J. Vilikovský vo svojom príspevku *Alúzia v preklade* hovorí o alúzii ako o špecifickom prekladateľskom probléme, keďže alúzie sú stavané na čitateľovej znalosti odkazovaného textu, resp. skutočnosti. Alúziu, citáty a medzitextové nadväzovanie približuje cez definície viacerých autorov, venuje sa úlohe alúzie v literárnom texte, ako aj postupom a problémom, ktoré sa vyskytujú pri jej preklade.

Ďalším príspevkom v tomto tematickom okruhu je článok B. Suwarovej *Preklad ako „povinnosť“*, v ktorom sa autorka pýta „za akých predpokladov a v akých kontextoch má význam uvažovať o preklade z povinnosti voči bilaterálnym – keď sa v globalizovanom svete dostáva veľkej pozornosti už ani nie multikultúrnym, ale transkultúrnym vzťahom“ (s. 29) a zároveň na túto otázku odpovedá v rámci prekladu poľskej literatúry do slovenčiny.

L. Franek v štúdií *Porovnávacía literatúra v praxi umeleckého prekladu* vychádza v úvode z poznatkov španielskeho komparatistu Claudia Guilléna a slovenského zástupcu tohto odboru Dionýza Ďurišina. Zamýšľa sa nad postavením literárnej komparistiky v porovnaní s tradičným prístupom k literatúre. Venuje sa cieľom a metódam komparatistického výskumu v rámci jej výučby.

Textová mikronika a translatologika A. Červeňáka († 2012) prináša prehľad spektra prístupov z minulosti i prítomnosti translatologickej vedy (so zameraním na umelecký text) v zhode s jemu vlastnou esteticko-antropologickou koncepciou literatúry a stavia ich oproti sociálnemu vedomiu danej doby. Posledným z príspevkov, ktorý sa venuje statusu prekladu a jeho transformáciám je *Preklad medzi jazykom a kultúrou* L. Vajdovej.

Druhý okruh prác tematicky spájajú interdisciplinárne úsilia v translatologickom výskume so zameraním na sociokultúrne aspekty prekladu a tlmočenia. Otázkam spoločenských zmien, ktoré sa následne prejavujú aj v translatológii sa venuje J. Rakšányiová v príspevku *Renesančné pohľady na translatológiu 20. storočia*. Humanistický výskum fenoménu akým je preklad si neustále vyžaduje nové prístupy. Autorka v krátkosti mapuje vývoj od renesančných prístupov až po teóriu skoposu a zohľadňuje i interdisciplinárne hľadisko prekladu. Preklad vždy funguje ako súčasť spoločensko-kultúrneho prostredia, a preto musí prekladateľ prihliadať na lokalizáciu prekladu a tzv. corporate identity.

Pragmatickej stránke prekladu a riešeniu jeho konkrétnych problémov sa venuje A. Keníž. Odpovedá na otázku, ktorú obsiahol v názve svojho príspevku *Sú termíny skutočne najväčším kameňom úrazu pri preklade odborného textu?* Autor zdôrazňuje, že pri preklade odborných textov nesmieme podceňovať ani preklad neutrálnej zložky lexikálnej roviny rovnako vo východiskovom, ako aj v cieľovom texte. Teoretické východiská dokladá tiež niekoľkými príkladmi spolu s ich stručnou interpretáciou.

Problematike prekladu inštitucionálno-právnych textov, ktorá súvisí so začlenením sa SR do európskeho spoločenstva sa vo svojom príspevku *Na margo prekladu (nielen) inštitucionálnych textov* venuje E. Dekanová. Akcentuje skutočnosť, že práve tento typ textov

patrí v ostatnom období v európskom kultúrnom priestore k najčastejšie prekladaným, a teda aj reflektovaným. Keďže sa zameriava na preklad v rusko-slovenských reláciách, sú pre ňu relevantné politicko-právne a administratívno-právne texty Rady Európy a OSN. Autorka na základe vlastných pedagogických skúseností prezentuje translačné postupy ich prekladu.

Do tejto časti môžeme zaradiť aj príspevky V. Biloveského *Translatologické podnety doby*, J. Jankoviča *Pragmatika prekladu*, O. Kovačičovej *K otázke blízkosti/vzdialenosti kultúr v preklade ľudovej rozprávky* a K. Lepilovej *Multimediální řeč kultury v labyrintu světa dětí*.

K poslednému tematickému okruhu môžeme zaradiť príspevky M. Kučerковой, M. Vanča a T. Kuprinovej, ktoré sa venujú inštitucionálnym javom a faktorom a kolektívnym identitám so zameraním na preklad a tlmočenie.

Zborník *Preklad a kultúra 3* signifikantne uzatvára štúdiá M. Kusej, ktorá je analytickým pohľadom na *Cenu Jána Hollého za umelecký preklad* ako inštitúcie slovenského kultúrneho priestoru. Autorka si uvedomuje isté medzikultúrne napätie, ale pozitívne vníma „tendenciu zachovávať druhovú proporčnosť a významnú jazykovú diferenciáciu preložených, a teda i hodnotených textov“ (s. 173). Čiže „prozaická anglofonizácia“ prekladovej produkcie v slovenskom kultúrnom prostredí nehrozí.

Na záver opätovne v súlade s editorkami zborníka konštatujeme, že príspevky v zborníku „vytvorili mozaiku vzájomného pôsobenia dvoch skúmaných fenoménov – totiž prekladu a kultúry – v rozličných podobách, na rozličných rovinách a v rozličných kultúrnych priestoroch“ (s. 11).

Daniela Timárová